

ПРОГРАМА
навчальної практики з ботаніки
для студентів I курсу
відділення біоекології Природничого коледжу
Львівського національного університету імені Івана Франка

1. ВСТУП

Навчальна практика з ботаніки для студентів I курсу Природничого коледжу є обов'язковою частиною програмного навчального процесу, на якій студенти завершують вивчення, закріплюють і поглиблюють знання про нижчі і вищі рослини, одержані на лекціях та лабораторних заняттях з курсу "Ботаніка". Практика проводиться на базі Природничого коледжу та в околицях м. Львова і триває 14 днів (84 години). Практика проходить під безпосереднім керівництвом викладача - керівника практики, який несе відповідальність за її проведення згідно наказу по університету. Перед проходженням літньої практики студенти повинні прослухати вступний інструктаж з правил техніки безпеки з відповідною реєстрацією в контрольному листі. Студенти-практиканти зобов'язані дотримуватися відповідної поведінки та виконувати всі вказівки керівника практики. По закінченню практики вони складають диференційований залік.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практики є ознайомлення студентів з різноманітністю рослинних організмів і грибів, засвоєння методик спостереження, збору, фіксації і обробки польового матеріалу, визначення рослини за визначником, проведення біоморфологічного аналізу вищих рослин. В результаті проходження практики студенти повинні:

ЗНАТИ: Основні принципи і методики польових ботанічних досліджень, принципи виготовлення ботанічних колекцій; наукові назви основних представників флори регіону проходження практики, їх систематичне положення (приналежність до відділу, класу, родини); наукові назви і поширення видів, які потребують охорони; причини загрози існування рідкісних видів.

ВМІТИ: Проводити спостереження в природі, збирати, гербаризувати, фіксувати ботанічні об'єкти, упізнавати види в їх умовах зростання; аналізувати будову рослин у зв'язку з їх екологією; користуватися довідковою літературою для визначення рослин; аналізувати дані власних спостережень і робити з них висновки.

Основні завдання літньої практики:

1. Ознайомитися з різноманітністю видів рослин і грибів у природі, особливостями їх будови і пристосуванням до різних умов середовища.

2. Отримати конкретні уявлення про життєві форми вищих рослин, етапи їх онтогенезу, вікові та сезонні зміни, способи розмноження і розселення, пристосування рослин і грибів до середовища існування.
3. Укласти біоморфологічний опис квіткової рослини.
4. Навчитися визначати рослини за допомогою визначників.
5. Засвоїти принципи гербаризації та інші способи колекціонування рослинного матеріалу.
6. Навчитися розрізняти в природних умовах 100 найбільш поширених у нашому регіоні видів рослин, знати їх латинські та українські назви та систематичну приналежність.
7. Відобразити проведені спостереження в рисунках, схемах та описах.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Робота студентів під час практики полягає у здійсненні ботанічних екскурсій у природі; тематичних лабораторних занять; самостійної роботи по збиранню, гербаризації, визначенню рослин, аналізу їх будови.

Зібраний під час екскурсії рослинний матеріал у другій половині дня опрацьовується в лабораторії. Кожний студент під час екскурсії повинен мати прості олівці, блокнот-зошит для записування спостережень і пояснень викладача, папір для етикеток, кишенькову лупу, копачку або ніж. Планується провести тематичні екскурсії в хвойний та листяний ліс, на луки, прісноводні водойми, в агрофітоценози.

Під час екскурсій потрібно звертати увагу на:

- екологічні групи водоростей та грибів;
- морфологічні ознаки будови плодових тіл різних класів і родів грибів, а також тип їх живлення;
- особливості проявів ураження рослин іржастими, сажковими та борошністо-росяними грибами;
- різні типи таломів лишайників, їх приуроченість до субстрату.
- життєві форми вищих рослин;
- адаптивні особливості вегетативних органів;
- органи розмноження та механізми розселення вищих спорових та насінних рослин;
- будову насінин і проростків різних видів насінних рослин;
- будову квітки і плоду різних видів покритонасінних;
- види рослин, що потребують охорони.

Під час екскурсій студенти ознайомлюються з методами збору, фіксації та гербаризації рослин. Для подальшої роботи з рослинними об'єктами в лабораторних умовах під час екскурсії необхідно зібрати певну кількість різноманітного матеріалу.

Під час практики планується здійснити такі екскурсії в околицях м. Львова:

1. В міські парки по ознайомленню з основними деревними та рудеральними видами рослин.

2. У буковий ліс (Винниківський лісовий масив) з метою ознайомлення з рослинним покривом в околицях Львова, різноманіттям лісових рослин та грибів, методами збору і гербаризації рослин.

3. У лісопарк Погулянку з метою збору проб водоростей різних екологічних груп, ознайомлення з різноманітністю будови вегетативних органів рослин, їх адаптацією до зростання в різних умовах середовища.

4. На Розточчя (район Страдчанського лісництва) з метою ознайомлення з різноманітністю видів лишайників, гідрофітів, рослин різних типів лісу.

5. У Карпатський регіон (Сколівський район) для вивчення особливостей рослинного покриву гірських масивів, ознайомлення з різноманітністю вищих спорових рослин, рослин ялинового та ялицевого лісу, знаходження місцезростань рідкісних видів.

6. В агрофітоценози для вивчення бур'янів культурних рослин та паразитичних грибів.

Планується провести тематичні лабораторні заняття для ознайомлення з основними представниками та діагностичними ознаками родин: розоцвіті, бобові, хрестоцвіті, букові, березові, селерові, складноцвіті, злаки, осокові.

4. ФОРМИ і МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗА ПРАКТИКОЮ та ФОРМИ ЗВІТНОСТІ

Контроль за проходженням навчальної практики здійснюють:

- викладач - керівник практики;
- директор Природничого коледжу;
- представники ректорату і внутрішньоуніверситетської інспекторської групи.

По закінченню практики студенти складають диференційований залік, під час якого повинні:

1. Представити щоденник навчальної практики та звіт про проходження практики.
2. Продемонструвати знання латинських та українських назв 100 видів вищих рослин з їх приналежністю до відділу згідно представленого списку. Обов'язковим є включення до списку видів із відділів мохоподібних, плауноподібних, хвощеподібних, папоротеподібних, голонасінних і покритонасінних. Вивчені рослини повинні бути представлені при демонстрації.

3. Продемонструвати знання основних принципів гербаризації матеріалу і здати три гербарні зразки зібраних в природі рослин.

4. Укласти біоморфологічний опис квіткової рослини.

5. Представити рисунки, виконані на лабораторних заняттях.

Для узагальнення матеріалів, зібраних під час практики і для підготовки звіту студенту в кінці терміну практики відводиться два дні.

У письмовому звіті студенти повинні відобразити час, місце, мету і завдання практики, описати види навчальної роботи, які виконувались ними під час практики, перелічити здійснені екскурсії і короткі відомості, які були на них отримані; скласти список вивчених латинських та українських назв рослин; докласти біоморфологічний опис квіткової рослини.

5. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підсумки практики підводяться керівником практики у процесі складання студентом диференційованого заліку. Диференційована оцінка з практики враховується поряд з іншими оцінками, які характеризують успішність студента під час зимової сесії наступного навчального року. Результати складання заліку з практики заносяться в екзаменаційну відомість та проставляються у заліковій книжці.

Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику вдруге в період канікул або відраховується з навчального закладу.

Керівник практики інформує адміністрацію навчального закладу щодо фактичних термінів початку та закінчення практики, складу групи студентів, які пройшли практику, їх дисципліни, стану безпеки праці під час проходження практики та з питань організації і проведення практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Визначник грибів України. – К.: Наук. думка, 1967-1979. – Т. 1-5.
2. Визначник прісноводних водоростей УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР: Наук. думка, 1939-1979. – Вип. 1-11.
3. Ілюстрований довідник з морфології квіткових рослин. Навчально-методичний посібник / С.М.Зиман, С.Л.Мосякін, О.В.Булах, О.М.Царенко, Л.М.Фельбаба-Клушина. – Ужгород: Медіум, 2004. – 156 с.
4. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – Киев: Наук. думка, 1987. – 548 с.
5. Чопик В.І., М'якушко Т.Я., Соломаха Т.Д. Гербарій. Історія, створення та функціонування. – Київ: Фітосоціоцентр, 1999. – 130 с.

Програму склала викладач Природничого коледжу Починок Т.В.